

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any XIII

Novembre 1989

N.º 50

Algunes consideracions sobre la formació de la quadra de Garraf

IGNASI M.ª MUNTANER

És un fet prou conegut que la quadra de Garraf va néixer quan, passada la meitat del segle XIII, el rei Alfons I va assignar al monestir de Sant Vicenç de Garraf o de Pedrabona un tros del territori que fins aquell moment havia pertangut a la quadra de Campdàsens. En aquest article només pretenc comentar uns quants detalls d'aquest fet, aprofitant principalment els documents de l'arxiu de la col·legiata barcelonina de Santa Anna (1).

Cal tenir en compte en primer lloc que la quadra de Garraf, que avui és un tros del terme de Sitges, no en formava pas part en el segle XII. El terme del castell de Sitges, el que avui seria el seu terme municipal, era llavors reduïdíssim. Anava des d'aproximadament l'actual carrer de Salvador Casacuberta, a Terramar (2), fins a la carena que hi ha a la banda oest del barranc de la Creueta, sota el Picorb (3), i el límit pel nord era la carena que encara avui el separa del terme de Ribes. Per tant, Sitges no comprenia més que les terres que es poden veure si pugem al campanar de la parròquia. Aquestes terres del castell de Sitges formaven part d'un terme més ampli, el del castell d'Olerdola.

Per tant, si en el segle XII un sitgetà anava a Barcelona passant pel camí de les Costes, així que entrava en el barranc de la Creueta havia sortit del seu territori i havia entrat en el del castell veí, el d'Eramprunyà. Aquest castell, citat ja en el segle X (4) i que també tenia el nom de castell de Rosanes (5), comprenia els territoris de Sta. Coloma de Cervelló (6), probablement el de Torrelles de Llobregat (7), Sant Boi (8), Sant Climent (9), Viladecans (10), Gavà (11), castell de Fels (12), la Sentiu (13) i Begues (14). Aquesta enumeració no esmenta un territori força extens, tot el massís de Garraf, de què la documentació no parla. En realitat, estava format per terres ermes i poc interessants, i per aquest motiu no va ser objecte de deixes ni donacions, cosa que fa que aparegui poques vegades en els documents medievals. Però no podem dubtar que hi era inclòs. Efectivament, l'any 988 es va fer una permuta del castell de Rosanes, és a dir el d'Eramprunyà, i se'n donen els límits (15): pel nord el terme de Cervelló (16) i el de Subirats, per llevant el llit del Llobregat, per migjorn el mar, i a ponent el terme d'Olerdola en la part corresponent al terme de Ribes (17). Això demostra que Eramprunyà incloïa per ponent tot el massís de Garraf. Un punt que no queda clar era de quin terme formava part Jafre, però per la seva contigüitat amb Begues, terme d'Eramprunyà, i la seva discontinuïtat respecte a Olseca, terme de Subirats, crec que se l'ha d'incloure dintre del primer i no del segon.

Tornem ja al lloc on érem. Després de passar la Creueta el vianant entrava en el terme d'Eramprunyà, concretament en terres del castell de Campdàsens, i després de travessar-les, en arribar al Peu de les Costes, deixava les terres de Campdàsens i entrava en les del castell de Fels, l'antic «castrum Felix» (18).

L'any 1163 el rei Alfons I va separar de Campdàsens el seu extrem oriental i en va fer el territori patrimonial d'un monestir nou que s'hi havia de construir i que es coneixria amb el nom de Sant Vicenç de Garraf o de Pedrabona. El document de dotació ha estat publicat per Joan Llopis, traient-lo de l'arxiu de la Corona d'Aragó (19), i per Alturo i Perucho traient-lo de l'arxiu de la col·legiata de Santa Anna (20). Hi llegim que el rei el signà a Barcelona «X kalendas octobris», és a dir, 22 de setembre, «anno ab incarnatione Domini MCLXIII», cosa que significa, segons quina sigui la manera de comptar aquesta «Encarnació», bé el 22 de setembre del 1162 (còmput pisà), bé el 22 de setembre del 1163 (còmput florentí). I després s'hi diu: «anno Lodoici Junioris regnante XVII» (21). Ara bé, aquesta data no coincideix amb l'anterior. Efectivament, Lluís el Jove fou rei de França a partir de la mort del seu pare, l'1 d'agost del 1137 (22). D'acord amb això, l'any dissetè ha de ser el 1153-54. Per tant, les dues datacions no són coincidents. La solució consisteix a entendre que en la transcripció (23) es va cometre un error, i que la xifra XVII ha de ser XXVII. Això no és una mera suposició. Efectivament, en dues cartes de població signades pel rei Alfons I en el mateix any 1163, una del 7 de febrer i una altra del 25 del mateix mes (24), en les quals la datació es fa també pel regnat del Lluís el Jove, l'any 1163 és el XXVI «Lodoici Junioris». Com que ja hem vist que aquest rei inicià el seu regnat l'1 d'agost, en el mes de setembre del 1163 Lluís estava en l'any XXVII del seu regnat, no el XVII com diu el document de dotació.

Es si més no curiós, que l'encapçalament digui: «Ego Ildefonsus, Dei gratia rex Aragonum et comes Barchinone», quan, almenys legalment, en aquesta data Alfons no era rei d'Aragó. Efectivament, després de la mort del seu pare Ramon Berenguer IV en el 1162, Alfons va ser jurat comte de Barcelona el 24 de febrer del 1163, i no va ser fins més d'un any i mig més tard, l'11 de novembre del 1164 (25), després de la renúncia al tron de la seva mare Peronella (18 de juny del 1164), que fou jurat rei d'Aragó. Per tant, el 22 de setembre del 1163 Alfons I no podia intitular-se rei, ja que la reina dels aragonesos encara era la seva mare. De totes maneres Alfons fa servir aquest mateix

títol en altres documents del mateix any (26). També cal advertir que quan Alfons va fer la donació degué fer-la amb ben poca consciència del que feia, perquè només tenia sis anys i mig (27). Tan curta edat no li havia impedit, però, signar ja abans, segurament guiat per mà d'altri, documents importants, com un tractat amb el rei de Lleó (1162), la carta pobla de Montblanc (1163), la supressió dels mals usos per als habitants de Barcelona (1163), la donació de Vilanova de Prades (1163), etc.

En el document se'ns diu que Alfons va fer donació de la coma de Campdàsens en alou pur i franc a Déu i Sant Vicenç, en les mans, «teves», cosa que fa suposar que era present, del prevere Joan. En tot el document el rei actua com si fos ell l'amo de les terres, si bé també és cert que enlloc no diu que siguin de la seva propietat ni fa servir l'adjectiu meu o meva. Això, ens porta a intentar esbrinar qui era realment el senyor de la quadra de Campdàsens, si el rei o algú altre. Llopis i Bofill diu vagament que «en los antichs temps» la quadra de Garraf era de domini reial, i de fet en 1385 Pere III la donà al seu cunyat Bernat de Fortià (28), però en l'agost del 1189 Guillem de Sant Martí (Sarroca)

féu deïxa en testament del «meum castrum de Erampruian» (29), cosa que vol dir que n'era el senyor i ja hem vist que Campdàsens formava part del castell d'Eramprunya. Clar que també era possible que amb el pas del temps el senyoriu de les terres d'Eramprunya s'hagués anat dividint i subdividint tant, que Campdàsens fos del domini d'algú altre, però hi ha un altre document que ve a confirmar que era efectivament Guillem el senyor de Campdàsens. El 17 de setembre del 1159, quatre anys abans, gairebé dia per dia, del document reial, el mateix Guillem de Sant Martí, la seva dona Beatriu i el seu fill Guillem (junt amb la seva dona Dolça) van donar a l'església de Sant Vicenç de Campdàsens i als habitants del lloc, en «alodium, liberum et franchum, sine ullo nostro nostrorumque retentu» (30), la coma de Garraf. No és que l'anomeni així, però enumera amb detall els seus límits, de manera que és perfectament identificable. Això vol dir que era Guillem de Sant Martí qui n'era el senyor.

El paral·lisme existent entre les dues donacions, la de Guillem i la reial, és sorprenent. Un esquema a doble columna ens ajudarà a veure-ho fàcilment.

Document de Guillem

Guillem i els seus parents	1
donen a Déu, l'església de Sant Vicenç, Pere 2	
Godall i als habitants del lloc	
la coma en què hi ha edificada l'església de 3	
Sant Vicenç	
.....	4
.....	5
feut esment dels seus límits	6
terres que donen a Déu i als habitants del lloc 7	
presents i futurs que aquí serviran Déu	
	8
en franc alou	9
per participar de les oracions que s'hi facin	10
Que aquesta donació resti perpètuament	11
Fet el XV de les kal. d'octubre de l'any XXIII 12	
de Lluís Jove	
Signen els donants, Bernat Ermengol i Pere de 13	
Sitges	
.....	14
i Pere Corró que ho ha escrit	15

El paral·lisme entre un i altre és ben clar. A més, el número 4 correspon al 9, i això fa que els dos únics números del segon document (que a més diuen el mateix) que no tenen correspondència en el primer siguin el 5 i el 8. Per tant la diferència entre un i altre consisteix en un sol paràgraf. Noti's, a més, que l'escriu és el mateix i que són els mateixos els dos testimonis principals. Tot sembla ser un acte fet el 1159 i repetit i renovat, només amb algunes petites variants, quatre anys després. ¿Hi ha alguna explicació per a aquesta repetició? La podem suposar encara que no podem arribar a saber amb seguretat si fou això el que realment va passar. En altres paraules, que només pot ser una hipòtesi. Seria la següent.

Sembla que vers la meitat del segle XII hi havia a l'església edificada a honor de Sant Vicenç en la conca del torrent de Garraf una comunitat d'homens piadosos, probablement no sotmesos a cap regla monàstica i no sacerdots. Que l'església existia ja, és ben clar, perquè ho diu explícitament el document de Guillem, que

Document d'Alfons I

El rei Alfons	
dóna a Déu i a Sant Vicenç en les mans	
del prevere Joan	
la coma de Campdàsens	
en franc alou	
amb la condició que s'hi edifiqui una esglé-	
sia o monestir	
feut esment del seus límits	
terres que dona a Joan i als seus succes-	
sors	
perquè s'hi faci un monestir sota la regla	
de Sant Agustí	
.....	
per participar de les oracions que s'hi facin	
Que aquesta donació resti perpètuament	
Fet el X de les kal. d'octubre del MCLXIII,	
any XXVII de Lluís Jove	
Signa el rei, Bernat Ermengol, Pere de	
Sitges	
el senescal Guillem Ramon, Berenguer	
d'Avinyó, Bernat Dalles, Ramon de Jafré	
i Pere Ramon	
i Pere Corró que ho ha escrit	

parla d'«illam comam cum omnibus alodiis cultis et heremis in qua ipsa ecclesia Beati Vincentii edificata est». Per tant, l'església de Sant Vicenç ja estava construïda l'any 1159. El segon punt cal llegir-lo entre línies. El document diu que les terres es donen als habitants del lloc, aquest lloc és l'església de Sant Vicenç de Campdàsens, i aquests habitants són qualificats d'«ibidem Deo servientes», frase aquesta d'«els que allà servixen Déu» repetida en un altre lloc del document. També és significativa la frase «damus Deo et vobis, habitatoribus eiusdem loci», que estableix una relació estreta entre aquests habitants i Déu. I finalment, com a resultat d'aquesta donació, Guillem i els seus esperen poder ser «participes in orationibus et beneficiis ipsius ecclesie omni tempore». En altres paraules, que tenen intenció d'afavorir i dotar un lloc de culte i els que en ell són. Penso que és força clar, si no completament segur, que amb la seva donació Guillem vol proporcionar base econòmica i independència legal a un grup dedicat al culte diví. És prou sabut que a l'església, si

bé no gaire ben vista oficialment, ha existit sempre una tradició cenobítica, seguida per persones que sense entrar en cap orde s'han apartat del món, bé en solitari bé formant una comunitat. A Mallorca, aquesta tradició ha estat prou forta per a sobreviure fins als temps actuals, i compta amb alguna comunitat força important (31). Les terres desolades i inhòspites del Garraf es prestaven com cap altra a l'establiment d'una comunitat d'aquesta mena. Dels «habitants del lloc», un és citat d'una manera especial, i devia ser el dirigent o superior. S'anomenava Pere Guadall. Al final del document, abans de la data i les signatures, apareixen també dos personatges que semblen tenir un paper important en tot l'afer perquè se'ls esmenta sense cap altre motiu sinó el de donar a conèixer el seu assentiment i la seva lloança a la donació. Són Bernat Ermengol i Pere de Sitges. El segon devia ser el castlà de Sitges, el primer ens és desconegut, a no ser que sigui el que l'any 1153 tenia una propietat a S. Vicenç dels Horts (32) i que l'any 1172 va fer en testament una deixa a Sant Cugat del Vallès (33).

Possiblement, aquest cenobi no va funcionar com s'esperava, i la finalitat pretesa per Guillem de Sant Martí no es degué complir. Fins i tot és probable que la quadra de Garraf hagués estat abandonada, perquè si quan el rei va fer la donació hi hagués hagut una comunitat amb vida pròpera, s'hauria oposat a ser desposseïda dels drets atorgats per Guillem i no va ser això el que va succeir. Alshores els dos personatges esmentats en la primera donació, Bernat Ermengol i Pere de Sitges, preocupats per la situació, degueren mirar de cercar una solució que fes possible portar a terme la voluntat del donant. Degueren anar a la cúria reial barcelonina, i allà es va pensar que la millor solució era instal·lar-hi una comunitat religiosa reconeguda per l'autoritat eclesiàstica, i que tingués perspectives més fermes de continuïtat. Si en els segles anteriors el panorama monàstic havia estat dominat quasi exclusivament per l'orde benedictí, el segle XIII fou el segle dels ordes canònics (34). Per aquest motiu es decidí crear-hi un monestir de canonges agustinians, i en fer-ho es va procedir a la segona fundació de

Sant Vicenç de Garraf, la del rei.

En el seu escrit, Alfons I renova la donació que havia fet per Guillem. En realitat no fa altra cosa que confirmar-la amb la seva autoritat i destinar-la a uns altres receptors. Ja no hi apareix Pere Godall, i la donació feta a Sant Vicenç es lliura ara a les mans del prevere Joan. Encara que Joan és qualificat de prevere i no monjo o canonge, cal suposar que era agustinjà. De fet, quatre anys més tard, el 1167, es parla de Joan com el ministre de Sant Vicenç (35). El rei diu també que la donació de les terres es fa perquè s'hi construeixi una basilica o monestir, tot i que sabem que l'església ja existia. Això deu significar que es comptava amb la construcció d'una església nova. També es diu que la comunitat s'ha de governar per la regla de Sant Agustí, afegint-hi altres condicions. El superior, el ministre, ha de ser elegit pels canonges del monestir. Quan mori algun canonge el seu successor ha de ser elegit pel ministre i els altres canonges i no per ningú més. Cada canonge ha de rebre anualment per als seus vestits 100 sous i per al seu caïçat 20 sous. El monestir quedarà sota la protecció de l'església de Sant Pere de Roma, a la qual haurà de pagar anualment una mancusada en moneda corrent de Barcelona. Com a testimonis principals tornen a signar Bernat Ermengol i Pere de Sitges. Després el senescal Guillem Ramon, Berenguer d'Avinyó (36), Bernat Dalles (37), Ramon de Jafre i el prevere Pere Ramon.

Finalment cal fer notar que el canvi d'usufructuaris de l'església de Sant Vicenç i de les terres de la quadra de Garraf no es va fer sense l'acceptació, almenys tàcita de Guillem de Sant Martí i de la seva dona Beatriu, perquè el 13 de març del 1172, gairebé nou anys després de fer el rei la fundació, Guillem de Sant Martí i la seva dona continuen afavorint la fundació de Sant Vicenç i donen les terres de Campgràs «a l'església de Sant Vicenç i als seus regulars» (38).

Si en els dos documents, el de Guillem i el del rei, comparem els límits de les terres objecte de la donació hi podem trobar petites diferències.

Document de Guillem

* a llevant:
la pedra de les Portes
el cim de la serra del Coscoi

* a migdia:
el litoral marí

* a ponent:

el cim de la serra d'Aladern
la roca sobre la font de Gallines

* al nord:
el cim de la serra
el camí de la Sentiu

Les diferències existents són principalment a l'afrontació oriental. El límit de la quadra de Garraf que ha restat com a tradicional per aquesta banda i que encara avui és l'extrem est del terme de Sitges és el que apareix en el document reial, la cova Fumada, que en aquells anys s'anomenava cova Cremada. Ara bé, en la primera donació no és aquesta cova l'esmentada, sinó

Document d'Alfons I

* a llevant:
la cova Cremada

* .....
el litoral marí
cent millars dintre del mar

* a ponent:
el coll de la Falconera
el gorg de Peracoixes
la serra d'Aladern
la roca sobre la font de Gallines

* al nord:
el cim de la serra de Parets
el camí de la Sentiu

que es parla d'«ipsa petra de ipsis Portis et in cacumine de ipsa serra de Coscoy», afrontació que comporta certes dificultats d'identificació. No podem pensar que aquesta roca de les Portes sigui la mateixa cova Fumada, perquè aquesta ja tenia un altre nom i perquè de cap manera no es pot considerar ni com una porta ni com una roca, ja que és en un lloc ample i que pot

ser transitat sense cap dificultat. En canvi 1'5 km més a ponent hi ha, just després de passar la riera de Vallbona, el lloc que avui s'anomena Peu de les Costes, que és un turó rocós que cau sobre el mar formant un espadat i que com que el camí de Sant Boi a Sitges no el podia vorejar, s'hi havia d'enfilat, començant així el traçat difícil i turmentat del perillós camí de les Costes. Aquest turó rocós sí que era la porta del massís de Garraf i del seu camí. Mentre altra documentació no ens digui alguna altra cosa, crec que s'ha de considerar aquesta identificació com la correcta. Això vol dir que quan el rei va signar el segon document, va ampliar per llevant el territori de la quadra de Garraf que havia donat Guillem de Sant Martí, afegint-hi la conca de la riera de Vallbona. És difícil dir si això es degué a un error, i cas que es fes intencionadament, si va ser fet d'acord amb Guillem de Sant Martí, senyor del territori. No crec, però, que sigui una simple coincidència el fet que uns quatre anys després, el 25 de juny del 1167, el propietari de les terres del torrent de Vallbona i del torrent d'Aigua Puda, és a dir, les que van des de la cova Cremada fins al Peu de les Costes, Pere de Santa Oliva, en fes donació al monestir de Sant Vicenç (39). Possiblement aquesta fou la manera d'arreglar legalment l'equivocació comesa pel rei.

L'altra extrem de l'afrontació per llevant és el cim de la serra del Coscoi. Tornem a trobar-nos aquí amb absència d'altres testimonis antics que ens permetin situar aquest topònim. No del tot, però. En el mapa de Credença del 1571, conservat a l'arxiu capitular de la catedral de Barcelona, i d'una manera molt marcada perquè hi es dibuixat situat dintre d'una tarja, hi ha el nom de puig Coscó. Aquest puig correspon al cim oriental dels dos que flanquegen la collada de Vallgrassa. Els dos noms són ben semblants, i l'únic inconvenient per a identificar la serra del Coscoi amb el puig Coscó és que aquest puig és molt més a ponent, tant que gairebé toca a la roca de sobre la font de Gallines, fet que suposaria l'existència d'unes afrontacions triangulars, no quadrangulars com les que ens dona el document. Si no acceptem la possibilitat, remota, que la serra del Coscoi sigui el puig Coscó, i pensem en una localització lògica encara que no tingui suport documental, el cim de la serra del Coscoll hauria de ser més o menys pel Campgràs, que és el punt més alt de la carena que per la banda de mar comença en el Peu de les Costes.

A migdia, encara que el document del rei no esmenti aquest punt cardinal, l'afrontació és la mateixa, el mar, si bé Alfons I hi afegeix «infra mare centum millariis». Hi ha la dificultat de precisar el valor d'aquesta mesura, que si bé es refereix òbviament a mil unitats no queda clar a quines (40). Si, com suposa Coromines (41), equival a una milla, potser seria suposar massa que es donés al monestir el domini de 150 km mar endins (42). A no ser que es tractés, cosa també possible, d'una expressió formulària i buida de contingut.

Les diferències en l'afrontació occidental no tenen importància perquè el document reial no fa sinó afegir a allò que havia indicat Guillem un tros que havia quedat sense precisar, entre la serra de Saladern i el mar. I finalment, l'afrontació per nord és idèntica en un i altre document.

Sembla que després de la concessió reial la comunitat d'agustins va instal·lar-s'hi tot seguit, perquè ja quatre anys després, en una donació que ja he esmentat més amunt, s'alludeix al ministre i a la comunitat establerta en el lloc. Efec-

tivament, el 25 de juny del 1167, Pere de Santa Oliva i la seva dona Dolça van donar a Sant Vicenç de Campdàsens les terres que anaven «de Expluga Cremata usque ad torrentem de Ualle Mala, et de ipsa strata publica usque ad ipsam montaneam...», in loco vocitatus Arenas» (43). El primer punt digne de comentari en aquesta donació és el nom de «Ualle Mala», que ha de correspondre al que avui anomenem Vallbona. A qui hagi recorregut aquest torrent pedregós, estret, de pas difícilíssim (44), li costarà entendre que aquesta vall pugui ser anomenada avui bona. El nostre document permet explicar aquesta paradoxa: el seu nom veritable i primer fou el de Vallmala, ben adequat a la configuració del terreny. El que passa és que aquests topònims, formats amb qualificatius de menyspreu, no són ben acceptats i són considerats de mal averany, i per aquest motiu se'ls canvia ben sovint pel seu contrari (45). Això fou el que s'esdevingué en el cas Vallmala / Vallbona de la quadra de Garraf. En el document s'esmenta també «ipsa strata publica», que no és altra que el camí de les Costes de Sitges a Sant Boi, i també el topònim Arenes, corresponent evidentment a la platja de la partida avui anomenada les Botigues de Sitges. Aquesta platja, dita avui el Sorrenc o el Trajo (46) tenia en el segle XVI el nom d'areny de Sant Salvador (47) a causa de l'ermita de Sant Salvador que hi ha uns 1'7 km a llevant de la cova Fumada (48). És curiós que Pere de Santa Oliva, que donava sense restriccions les terres a Sant Vicenç, s'hi reservés «ipsas trobas et quarterios de mare et de terra et naufragia», és a dir les troballes i despulles (49) que s'hi poguessin trobar a terra i a mar, i les procedents de naufragis. Sorpren més que res, que fossin tan nombroses i d'un valor econòmic tan important com per a poder ser considerades una font de riquesa digna de ser conservada per l'anterior amo de les terres. Finalment, en dos llocs diferents del document es diu que eren terres plantades d'oliveres i d'altres arbres, de tal manera que amb el fruit de les oliveres s'havia de mantenir encosa una llantia davant de l'altar de Sant Vicenç. Avui les oliveres n'han desaparegut totalment.

Un any i mig després, el 5 de desembre del 1168, Huguet, un dels testimonis de la donació que va fer Pere de Santa Oliva (50), féu testament, parcialment, a favor del monestir de Sant Vicenç (51): li deixà el seu cos per a ser-hi enterrat, el seu fill Ramon amb les seves possessions, una tercera part del seus mobles, una tercera part de les seves llavors, un alou amb arbres i vinyes que ja havia lliurat abans, i a la seva dona un camp a «Aguinone», probablement Avinyó (és a dir Avinyonet), que després de la mort d'ella passaria a ser de Sant Vicenç. A part del fet, digne de ser tingut en compte, que a l'església ja s'hi enterraven difunts i que la comunitat acceptava novics, com Ramon, el fill d'Huguet, cal fer notar el títol de Sant Vicenç de Pedrabona donat pel testament al monestir, perquè és la primera vegada que apareix i és un dels dos noms, junt amb el de Sant Vicenç de Garraf, que tindrà en endavant.

Finalment, el 13 de març del 1172, Guillem de Sant Martí, senyor d'Eramprunyà beneficià novament el monestir de Sant Vicenç de Pedrabona cedint-li les terres de Campgràs, petita plana sempre verda i grassa, una dolina fèrtil, que hi ha immediatament al nord dels dominis del monestir. És la primera menció coneguda d'aquest topònim. Es diu que limita a l'est «in torrente de Aguiç», és a dir, d'Agulles. Avui, el torrent que hi ha a llevant del Campgràs és el fondo de les Terradelles, després la vall de Joan i després la

riera Seca, la qual desemboca en la riera de l'Aigua, que és el curs d'aigua que ve directament de la formació orogràfica dita les Agulles. En canvi de l'altre fondo només es pot afirmar que vingui de les Agulles en un sentit molt ampli. Això podria voler dir o bé que el límit de la donació era realment la riera de l'Aigua i per tant la donació fou més extensa que no l'estricta Campgràs, o bé que el torrent de les Agulles s'entenia d'una manera inconcreta i que comprenia tots els corrents que més o menys procedeixen de les Agulles. Pel sud i l'est la donació limitava amb les terres del monestir, i pel nord amb la Molella i Mata-rasa. El primer d'aquests noms és molt interessant, perquè ens dona l'etimologia de l'actual Morella, nom que sense l'ajuda d'aquest document hauríem d'interpretar com a procedent d'un planta, la morella. En canvi, ara podem veure que es tracta d'un cas de rotacisme, és a dir de canvi d'èia en erra. El diminutiu de mola, molella, nom aplicat a cims plans amb parets més o menys abruptes, ha passat a ser morella, el nom actual. La Mata-rasa deu ser el cim aplanat i allargat que hi ha immediatament al nord-est de la Morella i que avui no té nom. El seu significat podria ser el de cim llis (52).

Aquests són els orígens del monestir de Sant Vicenç de Garraf, de Campdàsens o de Pedrabona. La seva història, però, no fou ni llarga ni gloriosa, i amb ell es va repetir el que degué passar amb la primera comunitat cenobítica. El 1298 va passar a dependre del bisbe de Barcelona. Vers la meitat del segle XIV caigué en decadència a causa de l'aridesa i l'aïllament del lloc. Cinquanta anys més tard, el 28 de juliol del 1413, el monestir va ser suprimit i les seves possessions van passar a la Fia Almoina de la catedral de Barcelona, senyora de Sitges. Deu anys més tard, el 5 de juny del 1423, el patronat reial sobre el monestir fou cedit als canonges de la col·legiata de Santa Anna de Barcelona, i per això en el seu arxiu hi ha els documents que he comentat referents al monestir. En els segles següents va ser abandonat totalment, i avui fins i tot s'ha arribat a perdre el record del lloc on era l'edifici.

(1) Han estat publicats a *L'arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200 (aproximació històrico-lingüística)* [= AASAB], per Jesús ALTURO i PERUCHO (3 volums), Barcelona (Fundació Noguera) 1985.

(2) El límit entre Sitges i Miralpeix, terres que en aquell temps no formaven part de Sitges, era a la carrerada, la qual passava més o menys per aquest carrer.

(3) Que el Picorb era el límit oriental de Sitges i per tant d'Olerdola, ho diu explícitament un document que en la primera meitat del segle XI indica els límits del terme d'Olerdola (vegi's Ignasi M.ª MUNTANER: *El document de dotació de l'església de Sant Miquel d'Olerdola* (10), a «Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans» n.º 32/33 de V-VIII 1985). Que de les diferents carenes que baixen del Picorb la que feia de límit fos la de la Creueta sembla indicar-ho aquest nom. Efectivament, de sempre les creus s'han fet servir, entre altres coses, per a indicar els límits territorials. Per tant, aquest nom ha de ser entès com una resta del temps en què aquí hi havia la creu que indicava on s'acabava el terme de Sitges per llevant. De la mateixa manera que l'antiga creu de Sant Josep indicava el límit per l'altra banda, la de Miralpeix.

(4) En l'any 957 (*Cartulario de Sant Cugat del Vallès* [= CSCV] per José Rius Serra (3 vols.), Barcelona (C.S.I.C.) 1945-47, n.º 49).

(5) CSCV n.º 92, 115, 116, etc.

(6) Dita antigament Laurus, fou citada com afrontació, a migjorn, del terme de Cervelló (Federico UDINA i MARTORELL: *El archivo condal en los siglos ix-x* [= ACB], Barcelona (C.S.I.C.) 1951, n.º 232), i per tant era dintre del terme d'Eramprunyà.

(7) En el mateix document del n.º anterior trobem la frase ambigua «et pergit iusta Turre de eles», que no ens aclareix si Torrelles era dintre o fora del terme de Cervelló.

(8) CSCV n.º 748, 930.

(9) CSCV n.º 372, 900.

(10) CSCV n.º 436. També la torre del Baró és de Viladecans CSCV n.º 493.

(11) CSCV n.º 436, 561.

(12) CSCV n.º 92, 99.

(13) CSCV n.º 147, 194.

(14) CSCV n.º 99, 561.

(15) Eduard JUNYENT i SUBIRA: *Diplomatari de la catedral de Vic* [= DCV], Vic (Patronat d'Estudis Ausonencs) des de 1980 (en curs de publicació), n.º 537.

(16) També ho diu el n.º 232 d'ACB.

(17) Que en aquell temps incloïa també Sitges.

(18) El canvi de termes en aquest lloc és testimoniati pel CSCV n.º 436, que diu que un alou comprèn Castelledels, Viladecans, S. Climent, Gavà i la Sentiu, llinda a ponent amb el Garraf.

(19) Joan LLOPIS i BOFILL: *Assaig històric sobre la vila de Sitges*, Sitges (Grup d'Est. Sitg.) 1977, pàg. 160.

(20) AASAB n.º 366. Per errata se li dona la data de l'any 1161, però està col·locat en el lloc correcte.

(21) I això tant en la transcripció de Llopis com en la d'Alturo.

(22) A. CAPELLI: *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo*, Milano (Hoeppli) 1983 (5.ª ed.), pàg. 458.

(23) Potser ja en l'original.

(24) José M.ª FONT i RIUS: *Cartas de población y franquicia de Cataluña* [= CPFC] (3 vols.), Barcelona (C.S.I.C.) 1969, n.º 120 i 121.

(25) En altres llibres en comptes d'aquest any apareix el del 1163, però això no canviaria el fet que el setembre del 1163 Alfons encara no era rei d'Aragó.

(26) CPFC n.º 120 i 121 i Antoni ROVIRA i VIRGILI: *Història nacional de Catalunya*, vol. IV, Barcelona (Patria) 1926, pàg. 406.

(27) Vegi's la discussió de la data de naixement d'Alfons I a BAGUE / CABESTANY / SCHRAMM: *Els primers comtes-reis*, Barcelona (V. Vives) 1963 (reimpressió), pàg. 59. S'hi arriba a la conclusió que va néixer de l'1 al 25 de març del 1157.

(28) Llopis o. c. pàg. 153.

(29) Federico UDINA i MARTORELL: *El «Llibre Blanc» de Santes Creus* [= LBSC], Barcelona (C.S.I.C.) 1947, n.º 325.

(30) AASAB n.º 329.

(31) Per exemple el santuari de Sant Salvador, prop de Felanitx.

(32) AASAB n.º 284.

(33) CSCV n.º 1083.

(34) Cf. Antoni PLADEVALL: *Els monestirs catalans*, Barcelona (Destino) 1978, pàg. 52.

(35) AASAB n.º 393.

(36) Potser el mateix que també firma en un document del 1177 relacionat amb Eramprunyà (CSCV n.º 1113).

(37) Potser d'Aleix. Hi ha un «Poncius de Aleix» al CSCV n.º 1339.

(38) AASAB n.º 432.

(39) AASAB n.º 393.

(40) Sembla que millar es una mesura nàutica, si tenim en compte els exemples citats pel *Diccionari Català-Valencià-Balear*, vol. VII, p. 425 i per Joan COROMINES: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* [= DECLC], vol. V, pàg. 681.

(41) DECLC vol. V, pàg. 681.

(42) Una milla terrestre era 1'482 km, una milla marina és 1'853 km.

(43) AASAB n.º 393.

(44) Ja he explicat en un altre lloc (Ignasi M.ª MUNTANER i PASCUAL: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1986, pag. 39) el fet curiós que el que va fer les corbes de nivell del mapa cadastral degué trobar tan molest d'estudiar el terreny in situ que va prescindir de recórrer-lo i es va inventar una orografia totalment fantasiosa i sense correspondència amb la realitat.

(45) Vegi's Enric MOREU-REY: *Els nostres noms de lloc*, Ciutat de Mallorca (Moll) 1982, pàg. 168.

(46) Vegi's els mots corresponents a Muntaner, *Els noms de lloc*.

(47) Vegi's un mapa de la quadra de Garraf, fet en 1571 per Nicolau de Credença, que es conserva a l'arxiu capitular de la catedral de Barcelona.

(48) Vegi's el mapa *Garraf*, publicat a Granollers per l'editorial Alpina (n'hi ha moltes edicions).

(49) Aquest deu ser el sentit de quarters, que ha de voler dir trossos, quartes parts, d'animals. Vegi's DECLC vol. VI, pàg. 900.

(50) Jo diria que aquest Huguet és el que l'any 1143 féu també de testimoni en el testament de Guillem Ramon (CSCV n.º 946).

(51) AASAB n.º 401.

(52) No correspon a aquest lloc tractar-ho, però seria un tema interessant estudiar el valor oronímic del mot mata, a part del de vegetal o conjunt vegetal que és l'únic que considera Coromines (DECLC vol. V). No tinc, per ara, arguments suficients per a justificar-ho, però tinc la veherent sospita que en toponímia una mata vol dir també un puig.

Història dels gegants de la Vila de Sitges (3)

MIQUEL MARZAL I ORTIZ

ELS GEGANTS CUBANOS O AMERICANOS

El dia 25 d'abril de 1965, «El Eco de Sitges», mitjançant un article del «Noticiero de los Gigantes», va donar la notícia que la construcció dels nous gegants evolucionava favorablement, i que aviat estarien acabats els seus caps. El dibuix d'aquests gegants era d'en Llorenç Picas, i segons l'autor de l'article això era senyal de bon gust. Col·laborà en la construcció d'aquests gegants el senyor Josep Muntañola. En aquest mateix any 1965, el dia 22 d'agost, a les 3 de la tarda, es van estrenar els nous gegants, dos elegants indians que venien de les Antilles. Aquests gegants s'anomenaren Cubanos o Americanos. No eren de gran alçària, uns 3 metres la geganta i el gegant només té mig cos.

Les vestimentes dels gegants són característiques de la terra d'on se suposava que vénen. El gegant porta un vestit ratllat, de fons blanc i franges molt primes de color verdós. Porta una camisa blanca amb els dibuixos característics de l'època. També porta un corbatí de color gris. Duu un barret de color blanc i una franja negra. Porta un bastó a la mà esquerra i un puret a la dreta. La geganta porta també un vestit característic de l'època. La faldilla és de color verd amb diferents dibuixos en tonalitats del mateix color. A la part superior porta una brusa de color rosat amb uns volants de color blanc. El barret és de color rosa amb unes plomes de color negre. Porta també un maniguet a cada mà, de color negre. També porta un ventall.

L'uniforme dels geganters és diferent en el cas dels portadors del gegant i en el dels de la geganta. Els portadors del gegant porten camisa blanca, faixa blava i pantalons del mateix color que la roba del gegant, degut al fet que aquest només té mig cos, com abans ja he mencionat. Els portadors de la geganta porten camisa de color blau cel, faixa de color negre i pantalons blancs.

La casa Pepsi-Cola va ésser la patrocinadora de la nova parella de gegantets. Per inaugurar-los es va fer una festa infantil a les instal·lacions de l'Escola Pública Esteve Barrachina, que és al carrer de Font Llopart. En aquesta festa hi va haver focs japonesos de què va poder gaudir tota la quitxalla allà present. També hi havia pallassos musicals, jocs de pinyata, viatges amb helicòpter patrocinats per la casa

Pepsi-Cola, i finalment un tast de begudes. La quitxalla va poder gaudir d'aquests jocs i distraccions fins a les 7, en què els gegantets i tota la canalla es van dirigir al Cap de la Vila on van ser rebuts pels gegants de la Vila, juntament amb els padrins dels gegantets, la senyora Elvira Grau de Ferrer, muller del senyor batlle, i Josep Mirabent Magrans, concessionari de la Pepsi-Cola a la nostra Vila.

Després de la presentació al Cap de la Vila, els gegantets es van dirigir al domicili del president de la Comissió de Festes el senyor Samuel Barrachina. A les 19'30 h, van anar al Baluard, on varen ésser beneïts pel rector de la Vila. Acte seguit van dirigir-se a les cases Consistorials per dedicar una ballada a la multitud i a les autoritats. Mentre els gegantets ballaven es va llençar un sorollós castell de focs d'artifici. Cal dir que aquests gegantets es van anomenar de la «cordialitat» i que es van fer a la casa barcelonina «El Ingenio».

Després del lliurament dels gegantets a l'ajuntament, en Xavier Carbonell Coll, en aquell temps un vailet, va pronunciar un petit discurs en nom del president de la Comissió de Festes, Samuel Barrachina. En aquest discurs agraià la col·laboració de tots els que van fer possible la construcció dels gegantets: la casa Pepsi-Cola que va patrocinar-los, la casa «El Ingenio» que els va construir, etc. També va mostrar el seu agraïment a tots els nens que van fer les seves aportacions a favor dels gegantets.

Aquests gegantets han sortit a part de la Festa Major de Sitges, a la Festa Major de Campdàsens i a la del Poble Sec. Actualment els gegantets tenen robes noves, quasi iguals a les anteriors, degut al desgast i envelliment que havien sofert.

Els que han portat els gegants «americanos» o «cubanos» han estat els següents:

Josep Lluís Vilacanyes Dosaigues, Llorenç Baqués Nicolàs, Josep Guillem Porta Planas, Pere (el Casiller), Antoni Ciré Claramunt, Joan Garriga, J. Campos, Macias, David Ferrer Corretger, Salva Garcia Suñé, etc.

Els gegants «cubanos» o «americanos», no tenen una colla de grallers definida, ja que aprofiten la música de les gralles dels gegants grans, encara que en alguna ocasió han fet venir grallers de Vilanova i la Geltrú i Sant Pere de Ribes.

(Continuarà)

Amèrica i els sitgetans (7)

CAPITOL V (Continuació)

PERE SERRAMALERA I COSP

11 de setembre del 1820. ... «quondam» FRANCESC JOAN TORT i RAVELL, pescador, natural de Vilaseca del Camp, arquebisbat de Tarragona, habitant en Sitges, fill de Francesc Tort i de Maria Ravell, casats, marit que era de Magdalena Safons, «que d'edat 25 anys poc més o menys, morí en las costas de Africa el 22 de gener de 1819 segons avis dirigit a la sua vídua; dit dia... amb assistència de 7 presbíters» (id. id. fol. 212 v.).

13 de novembre del 1820. ... «quondam» JOSEP VILANOVA i LLOPIS, comerciant..., fill de Simeó Vilanova i de Maria Llopis, casats, marit que era de Maria Morera, «que d'edat de 46 anys, morí en lo Bayamo, en la Àmèrica, al 4 d'agost del corrent any, segons carta de avis de Cristòfol Vilanova, comerciant, nebot i marmessor del dit difunt, a Rosa Armengol i Vilanova, sa tia i germana respectiva, de fecha 14 d'agost del corrent any de 1820; dit dia se li cantaren...

amb assistència de 13 presbíters» (id. id. id. fol. 213 v.).

28 de novembre del 1820. ... «quondam» PAU GUTZET i FORMENT, solter, comerciant..., fill de Pau Gutzet, mariner, i de Maria Forment, casats, «que d'edat de 53 anys morí en lo poble de Manzanillo cerca de Bayamo, als 19 de juliol del corrent any de 1820, segons carta de avis que donà Aleix Busquets a la sua muller, Maria Busquets i Pla, fechada el 2 d'agost del corrent any; dit dia se li... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. id. fol. 214).

Any 1821

7 d'abril del 1821. En la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona se ha celebrat lo funeral... «quondam» JOSEP AMELL i PUIG, solter, natural de dita parròquia, fill de Josep Amell, boter i de Teresa Puig, casats, «que de 21 anys morí ofegat en los mars de Amèrica, deu anys ha, segons notícies que han adquirit los seus pares de esta vila; dit dia se li cantaren... amb assistència de 13 presbíters» (id. id. id. fol. 217 v.).

«En el año del Señor de 1821, el 11 de Febrero, yo Don Antonio González, Cura Rector por S.M. del Sagrario de la Santa Iglesia Metropolitana de esta ciudad de Santiago de Cuba, en la auxiliar de Nuestra Señora de los Dolores, deposité y al día siguiente di sepultura eclesiástica, de limosna, con cruz alta, capa y clamor y dos acompañantes a FRANCISCO MAINES, legítimo consorte de Tecla Mussons y Fabrer, naturales ambos de la villa de Sitges, en el Principado de Cataluña, que murió hoy en comunión de nuestra Santa Madre Iglesia, habiendo recibido los Santos Sacramentos y otorgado su testamento en 24 de enero del último pasado año ante el Exmo. Sr. Don Antonio Aguiñet, como yo doy testimonio.» (És un certificat signat pel rector de l'església de Santiago de Cuba i està en el Llibre d'Obits 1808-1824, entre els folis 218 i 219, afegit.)

12 de març del 1821. ... en la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se ha celebrat lo funeral de cos present, novena i cap d'any, per l'ànima del «quondam» MANUEL PUIG i FEBRER, natural de dita parròquia, fill de Manuel Puig i de Maria Teresa Febrer, casats, marit que era de Maria Teresa Pintó, «que d'edat de 56 anys morí en la ciutat de Santiago de Cuba en la Amèrica als 26 d'octubre de l'any 1820, segons relació que va fer Josep Riera i Robert, testimoni ocular de la sua mort; dit dia... amb assistència de 11 presbíters» (id. id. id. fol. 217).

20 de març del 1821. ... «quondam» GAÏETA VIDAL i ROMEU, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Josep Vidal i de Marianna Romeu, casats, marit que era de Maria Teresa Saumell, «que d'edat de 52 anys, morí en la ciutat de Santiago de Cuba en la Amèrica, als 22 de setembre de 1820, segons avis que se ha donat a la vídua del difunt; dit dia... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. id. fol. 217).

4 de juny del 1821. ... «quondam» SALVADOR CARBONELL i GIBERT..., fill de Bartomeu Carbonell, mariner i de Josepa Gibert, casats, marit que era de Tecla Carbonell i Batlle, «que d'edat de 48 anys morí en Santa Marta en la Amèrica als 22 de desembre de 1820, havent rebut los sacraments, segons avis rebut des d'allí a la vídua del difunt; dia dia... amb assistència de 15 presbíters» (id. id. id. fol. 219).

6 de juny del 1821. ... «quondam» JOSEP MESTRE i ROBERT, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Manuel Mestre i de Rosa Robert, casats, marit que era de Antònia Coll,

«que d'edat de 55 anys morí en la ciutat de Cuba en la Amèrica el dia 8 de febrer de l'any 1811, segons carta que s'envià a don Salvador Mestre i Benaprès, comerciant de esta; dit dia se li... amb assistència de 10 presbíters (id. id. id. fol. 219 v.).

5 de juny del 1821. Se ha celebrat en la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, lo funeral de cos present, novena i cap d'any per l'ànima de lo «quondam» PERE MONTANER i PORTAS, comerciant, natural de esta parròquia, fill de Pere Montaner, mariner, i de Rosa Portas, casats, marit que era de Josepa Ros i Mestre, «que d'edat de 52 anys i mig, morí lo 6 de febrer del corrent any en lo poble del riu Tobasco que se diu Sant Fernando en la Amèrica, segons avis que Anton Montaner germà del difunt donà a la sua cunyada vídua; dit dia se li... amb assistència de 11 presbíters» (id. id. id. fol. 219 v.).

13 de juliol del 1821. ... «quondam» PERE MARTIR TASSIS i RIUS, mariner..., fill que era de Bartomeu Tassis i de Rosa Rius, casats, marit que era de Gertrudis Milà, «que d'edat de 23 anys morí en Veracruz en la Amèrica als 4 d'agost de 1814, segons avis donat als pares del dit difunt; dit dia se li cantaren 3 misas amb assistència de 4 presbíters» (id. id. id. fol. 220 v.).

19 de juliol del 1821. ... «quondam» SALVADOR MESTRE i QUADRAS, comerciant..., fill del patró Francesc Mestre i de Teresa Quadras, casats, viudo de Maria Bis, «que d'edat de 46 anys poc més o menys, morí en Montevideo al peu de un canó, en lo siti que sofrí dels anglesos lo general español Liniers en lo any 1806 segons se creu; dit dia... amb assistència de 13 presbíters» (id. id. id. fol. 220 v.).

7 d'agost del 1821. ... «quondam» PERE BIS i ARAVITG, patró, natural de dita parròquia, fill del patró Pere Bis i de Teresa Aravitg, casats, marit que era de Josepa Benaprès i Benaprès, «que d'edat de 60 anys morí en la ciutat de La Habana, el dia de maig del corrent any, segons diu la partida d'òbit dirigida a la vídua, librada per don Andrés Cascales, beneficiat de la església auxiliar del Santo Angel de la dita ciutat i legalitzada degudament; dit dia... amb assistència de 14 presbíters» (id. id. id. fol. 221 v.).

6 d'octubre del 1821. ... «quondam» MIQUEL FORMOSA i JOFRE, comerciant..., fill que era de Jaume Formosa, corder, i de Maria Jofre, casats, marit que era de Maria Rosa Safons Carbonell, «que d'edat de... anys poc més o menys, morí en la parròquia de Santa Eulàlia de Nova Barcelona, en la Amèrica, casi repentinament, als 25 de febrer de 1810, per qual motiu no se li pogué administrar los sants sacraments, així consta en la partida d'òbit librada per lo cura pàrroco de aquella parroquial don José Llorens Radon; dit dia... amb assistència de 11 presbíters» (id. id. id. fol. 223 v.).

22 d'octubre del 1821. ... «quondam» JOSEP ROBERT i PORTAS, solter, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Josep Robert, pagès i de Peregrina Portas, casats, «que d'edat de 19 anys poc més o menys, morí tornant de Amèrica en la travesia, i son cadàver fou tirat a l'oceà segons relació del patró del barco en què navegava; dit dia... amb assistència de 7 presbíters» (id. id. id. fol. 222 v.).

CAPÍTOL VI

Any 1822

18 de gener. En la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se ha celebrat lo funeral de cos present, novena i cap d'any per l'ànima del «quondam» CRISTÓFOL MO-

RERA i GORGAS, comerciant, natural de la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona, habitant en esta de Sitges, fill de Matias Morera, comerciant i de Teresa Gorgas, casats, «marit que era d'Antònia Mestre i Coll, que d'edat... anys poc més o menys, morí en la Amèrica...; dit dia se li han cantat 3 misas, 2 nocturnos i laudes de difunts amb assistència de 10 presbítors». (A. P. Llibre d'Obits, anys 1808-1824, fol. 225 v.).

21 de gener. En la ciutat de Puerto Rico... en **21 de gener de 1822** «falleció Joaquín Vendrell, casado con D.ª María Josefa Milá, habiendo recibido los Santos Sacramentos, siendo enterrado en el cementerio general». Certificat signat per Antonio Rodrigo en data de 4 de febrer del 1823. (id. id. id. entre els folis 225 i 226).

27 de gener. En... «quondam» JOSEP FERRAN i QUADRAS, fadrí, natural de esta parròquia, fill de Emmanuel Ferran i de Bonaventura Quadras, casats, «que d'edat de 22 anys morí en alta mar a bordo del... segons avis comunicat al pare del referit difunt; dit dia... amb assistència de 20 presbítors» (id. id. id. fol. 226).

25 de febrer. ... «quondam» MARIA MORERA i VIDAL, natural de esta parròquia, filla de Felip Morera i Torrens, mariner, i de Teresa Vidal, casats, vídua de Josep Vilanova i Llopis, comerciant, «que d'edat de 52 anys, morí en lo Bayamo als 29 de setembre de 1821, segons carta d'avis dirigida a Rosa Armengol i Vilanova, sa cunyada; dit dia se li cantaren... amb assistència de 25 presbítors» (id. id. id. fol. 227).

26 de març ... «quondam» MAGI PASQUAL i BATLLE, solter, pilot, natural de la parroquia de Barcelona, habitant en Sitges, fill de Magi Pasqual, pilot i de Antònia Batlle, casats, «que d'edat de 28 anys, poc més o menys, morí en Cuba, als... de novembre de 1820, segons se ha conegut; dit dia... amb assistència de 12 presbítors» (id. id. id. fol. 227 v.).

ters» (id. id. id. fol. 227 v.).

12 d'agost. ... «quondam» ANTON BATLLE i FABRER, comerciant, natural de esta parròquia, fill de Joan Batlle, mariner i de Rosa Fabrer, casats, marit que era de Francisca Batlle i Mas, «que d'edat de 36 anys morí en la ciutat de Cuba, en las Américas el dia 13 de novembre de l'any passat havent rebut los sacraments segons carta d'avis que donà Manuel Oliver, comerciant, des de aquella ciutat a la vídua del difunt en fecha 30 de setembre de dit any passat; dit dia se li... amb assistència de 11 presbítors» (id. id. id. fol. 231).

18 de setembre. ... «quondam» PERE MIRÓ i SARIOL, solter, natural de esta parròquia, fill de Pelegrí Miró i Rovira, comerciant, i de Francisca Sariol i Araving, casats, «que d'edat de 13 anys i 2 mesos, morí en la ciutat de Cuba en la Amèrica el 6 de juny del corrent anys, segons carta d'avis donat als pares del difunt; dia dia... amb assistència de 13 presbítors» (id. id. id. fol. 232).

8 d'octubre. ... «quondam» PERE MARTIR FRANCOLI i MESTRE, comerciant, natural de Ribes, habitant en esta, fill de Josep Francolí, fuster, i de Rosa Mestre casats, marit que era de Josepa Cassañes i Sardà, en segones nupcies, «que d'edat de 54 anys morí en Puerto Cabello en la Amèrica el primer de novembre de 1821, havent rebut los sacraments; dit dia se li... amb assistència de 16 presbítors» (id. id. id. fol. 233).

20 de setembre. ... «quondam» SALVADOR ROS i FIOL, comerciant, natural de esta parròquia, fill que era de Josep Ros, pagès, i de Isabel Fiol, casats, marit que era de Maria Francisca Carbonell i Soler, «que a l'edat de 56 anys morí en la Guínea en lo viatge que feu allí lo any passat, segons l'avis donat a la sua vídua; dia dia... amb assistència de 10 presbítors» (id. id. id. fol. 232).

**Aquest número ha estat publicat
amb l'ajuda de**

 "la Caixa"
CAIXA DE PENSIONES